

﴿٨٥﴾ سُورَةُ الْبُرُوجِ BÛRUC SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Şems sûresinden sonra Mekke'de nâzil olmuştur. 22 âyet, 109 kelime, 458 harften ibarettir. Bürûc, burç kelimesinin çoğuludur. Sûrede burçlara, kıyâmet gününe, Cum'a ve arefe günlerine yen min edildikten sonra Yemen'de geçmiş bir olaya temas edilir. Yahudi Zûnuvas ve adamları, yahudiliği kabûl etmeyen Necran hıristiyanlarını, hendekte yakılmış bir ateşe atarak yakarlar ve yanmakta olan insanları temâşa ederler. Bu şekilde işkence ile yakılıp öldürülen kimseler, inançları uğrunda ölmüşlerdir. Bu sûrede eline fırsat geçen yahudinin, ne kadar kötü davrandığı anlatılır.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ 1-

Burçlar sahibi gökyüzü hakkı için (Göklerde on iki burç var.) ذَاتِ الْبُرُوجِ Burçlu yâni burçlarla süslenmiş semâ demektir. On iki burç; Koç, Öküz, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova ve Balık'tır.

وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ 2-

O vaad olunan güne yemin olsun ki bu Mü'minlere vaad olunan kâfirlerin de tehdit edildiği kıyâmet günü, cezâ günüdür.

وَشَٰهِدٍ وَمَشْهُودٍ 3-

Şahit Muhammed Mustafa'dır Sallâllâhû Aleyhivesellem. Şehadet edene ve edilene yemin olsun. Elbette nefsini temizlemekle parlatan kurtulmuştur.

قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ 4-

Kahroldu o hendeğin sahipleri. Burada "kutile"nin hakiki mânâda yâni "öldürüldü" mânâsında olması câiz görülmüş ise de manevi ölümü de kaplamış olmak üzere lânetlenmek. Yâni İlâhi rahmetten kovulmak sûreti ile ezilmek ve başkasına ibret olacak şekilde cezâlandırılmak mânâsınadır.

قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ Kahrolsun bu hendeğin sahipleri. Uhdûd ve Hadd; yerde olan uzun hendek veya yarığa, bir de kamçı ile dövülen kimselerin bedenlerinde yol yol kan oturarak moraran, kamçı yerlerine denir.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz'in, Mesnevi'nin birinci cildinin, birinci hikâyesinden sonra iki hikâye var ki yahudiler hakkındadır.

Yahûdi bir hükümdar, (Roma devletinin sonunda, zayıf düştüğü bir zamanda tahmin ediliyor.) Romalılar sükût edince, yahûdiler meydana çıktılar. Fenâ, fesat bir kavim, yapacaklarını yaptılar.

Yahûdi hükümdarın bir sihirbaz adamı vardı. (Sihir işleri eskiden helâl idi, sonra haram oldu. Sihir vardır, mevcuttur, inkârı kabil değildir. Kur'ân'da da bahsi geçiyor. Haramdır, bilerek ya-

parsa kâfir olur. Onun için Müslümanlarca kıymeti yoktur. Eskiden sâhirlerin ehemmiyeti vardı.)

Bu yahûdi hükümdarın bir sâhiri vardı. Ayrı bir yerde istihdam ettiriyor, icap eden sihirleri ona yaptırıyordu. Zaman geldi sâhir ihtiyarladı. Hükümdara haber gönderiyor; "Ben ihtiyarladım, akli başında bir gencin benim yanıma gönderilmesiyle yavaş yavaş ona sihri öğreteyim. Benden sonra bu vazife devamlı olsun." Genç bir çocuğu seçip yanına göndermiş.

Genç devamlı sâhirin yanına gidiyor, akşamları evine geliyor. Sâhirin yanına devam ederken geçtiği yolun üzerinde bir yerde, zahid bir rahip varmış. Bu rahip, ruhbaniyet üzerine ibadetine devam ediyor. Dinimizde bunun yerine halka, emr-i bil ma'ruf nehy-i anil münker vardır. Halka, Âllâh-û Teâlâ'nın bir kelâmını, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in bir hadisini bildirmek, ondan çok faydalıdır. Çünkü Ruhban'ın ibadeti ne kadar çok fazla çalışırsa kendine aittir. Fakat âyeti, hadisi, emr-i bil mârufu, şeriatın emrettiğini söylemek söylettirmek, ondan daha kıymetli olduğundan, dinimizde onun yerinde emr-i bil mâruf nehy-i anil münker vardır.

Çocuk sâhire gidip gelirken uğradığı yolun üzerinde bulunan rahibin hâli, sâhirden çok güzel. Ona meylediyor. Sâhire her gittiğinde rahibin yanına da uğruyor, vaktin çoğunu rahibin yanında geçiriyordu.

Günün birinde sâhire giderken, halkın toplandığını görmüş, kaçıyorlar. Büyük bir ejderha zuhur etmiş, yolu kapatmış hiç kimse yoldan geçemiyorlar. Çocuk eline bir taşı alıyor ve diyor ki; "Yâ Rabbi, eğer rahibin hâli senin katında daha makbul ise rahibin hürmetine, benim bu taşımla bu hayvanı öldür." Çocuk taşı attığı zaman, Takdirat-ı İlâhiye, çocuğun attığı taş, hakikaten o hayvağ

nı öldürür. Ve bir iki gün sonra bu durumu Rahib'e söyler. Rahip de çocuğa der ki; "Öyleyse oğlum bak, sen son dereceye vardın. Benim kadar bu ilme sahip oldun. Hatta bende hiçbir şey sana vermeye kalmadı. Âllâh, sana bu ilmi ihsan etti fakat yakında bir belâyâ giriftar olursun. Belâyâ giriftar olduğun zaman beni ele verme." "Peki efendim" diyor, geçip gidiyor.

Bundan sonra çocuk hastalara bakıyor. Hastalara okuduğu zaman, hastalar derhal şifâ buluyor. Gözleri kapalı âmâ olanlara elini sürüyor duâ ediyor, hastalar şifa buluyor. Her gelen hastaya imân telkin ediyor. İmândan sonra şifâ için duâ ediyor. Memlekette böyle şöhet buluyor. Bu şöhetin sonunda, hükümdarın veziri bu genci duyuyor. Vezir doğruca bu gence geliyor ve gözlerinin açılmasını talep ediyor. Genç de; "Bu şifâ, imândan sonra olur. Eğer imân edersen gözlerin açılır, şifâ bulursun" diyor. Vezir imân eder, Mü'min olur. Genç de lâzım gelen duâları yapıyor, vezirin gözleri açılıyor. Hükümdar bakıyor; "Bu vezir şimdiye kadar kördü, şimdi ise gözleri açılmış, bu nasıl oldu?" Soruyor kendisine, vezir de söylüyor; "Filân yerde bir genç vardır. Ben, ona gittim. Okuyunca gözlerim açıldı" diyor.

Yahûdi hükümdar şartları nedir diyor? Şartları budur; "Ben imân ettim, Âllâh-û Teâlâ'ya" diyor. Hükümdar; "Benden başka bir mâbûdunuz var mıdır?" Vezir; "Evet, mâbûdumuz yalnız Âllâh'tır" diyor. Yahûdi hükümdar gadaplanıyor, vezir mecbur oluyor genci söylüyor ve genci getiriyorlar. Gence ya imândan vazgeçersin yahut idam olacaksın diyorlar. Vezir imândan vazgeçmiyor. İdamına razı oluyor ve orada veziri idâm ediyorlar, şehid oluyor. Ondan sonra çocuğa sıra gelir. Hükümdar çocuğa diyor, "Sen imânından, bu işten vazgeçip bize döneceksin yahutta seni öldüreceğiz." Ço-

cuk da cevap veriyor: "Hayır hiçbir sûrette imândan inkâra dönmeye imkân yoktur" diyor.

Hükümdar birkaç adamını çağırıyor, diyor; "Bunu alıp kaleye götürün, kaleden uçurum aşağı atında parçalansın gitsin. Evvelâ teklif edin, dininden vazgeçerse bırakın. Dininden vazgeçmezse kaleden aşağı atın."

Çocuk da diyor; "Yâ Rabbi, bildiğin şekilde bunlardan beni muhafaza et." Gencin duâsı kabûl olur. Bir zelzele olur, gelen adamlar yerin dibine göçerler. Gence bir şey olmaz, yine hükümdarın yanına gelir. Hükümdar da; "Ne oldu arkadaşların?" diyerek soruyor. Genç de; "Benim Âllâh'ım kuvvetlidir, beni götürdüler, onlar düşüp öldüler" diyor.

Bu defa hükümdar, sandalcı gemicileri çağırıyor onlara diyor; "Alın bu genci, götürün denizin ortasına. Orada teklif edin. Dininden vazgeçerse kabûl edin, vazgeçmezse denize atın." Denizciler, genci alıp götürüyorlar. Denizde açıldıktan sonra bir rüzgâr, fırtına gelir. Götürenler denizde alabora olup kaybolur. Genç de bir tahta üzerinde sahile çıkıp kurtulur. Genç, yine hükümdarın yanına geliyor. Yine yahudi hükümdar soruyor nasıl olduğunu. Genç cevap ben; "Cenâb-ı Hak, imân edenlerin sahibidir. Onlar, denizde gark oldu, ben kurtuldum" diyor.

Genç, yahûdi hükümdara diyor; "Sen hiçbir sûrette beni öldüremezsin. Meğer benim sözümü dinlersen, o zaman öldürebilirsin. Beni alır idâma mahkûm edersin. Ve beni idâm için sehpaye götürürler. Sonra benim oklarım var. Emredersin oklarımı birisi alır. Oku attığı zaman Kelime-i Şهادeti söyler. **"Yâ Rabbi, Bi-ismi Rabbilgulâmi;** Gulâm'ın Rabbi ismiyle muvaffak et bizi." Diyerek oku atarsa, o zaman beni öldürebilir."

Yahûdi hükümdar, genci idâma mahkûm eder. Halk toplanır, genci idâm mahâlline getirirler. Gencin bildirdiği oku, kendisine atmak sûretiyle ok isabet eder ve genç şehit olur. Genç şehit olur ama bu defa onu gören halkın hepsi imân eder. Bunun üzerine yahudi hükümdar "Ne yapalım?" diyerek istişare ediliyor. "İmân edenleri tamamen ortadan kaldırmak lâzım gelir." Hükümdar emâretmiş bir çukur kazmışlar, uzun bir çukur, çukuru ateşle doldurmuşlar. Oraya da bir putu koymuşlar. Gelenlere de müsâade etmişler, baksınlar Mü'minler nasıl yanacaklar. Nihayet imân edenleri getirirler, orada uzun bir çukur olan ateşin içine atarlar. İlk evvel bir hanım geliyor, çocuk da kucağında. Çocuğu, hanımın elinden alıp doğru ateşin içine atıyorlar. Fakat kuvvet-i kudret Cenâb-ı Hak'kindir. Ateş yakıcıdır Âllâh irade ederse. İbrahim Aleyhisselâma olduğu gibi. Ondan sonra sıra anasına gelmiş. Anası çocuğun oraya atıldığını görünce, kadın geri dönmeye niyetlendi. Çocuk oradan sesleniyor diyor; "Ana korkma! Cenâb-ı Hak burada ateşin sıfatını terk etmiş, ateş bağ bahçe gibi olmuştur. Seni ateşe atsınlar, gel bakayım." Bunu işitince anası gidiyor. Başkalarına da bakıyor, orada olanlar ateşin içinde rahat, istirahatteler. Bütün imân etmiş olan cemâat, kendilerini ateşe atıyorlar. Hiçbirisi ateşten zarar görmez, Yahûdi hükümdar, bu şekilde rezil rüsva olur.

Yahûdi hükümdar bu sefer ateşe hitap ediyor; "Senin sıfatın yakıcılıktır, bu sıfat nasıl zâil oldu?" Ateşten bir sedâ geliyor; "Evet, ben senin de bildiğin ateşim. İstersen gel de tecrübe et. Fakat ben, Âllâh'ın emri ile yakıyorum." Ondan sonra oradaki ateş, kırk arşın yukarıya çıkıyor, hükümdarla birlikte orada bulunan imân etmeyenleri yakıyor. İşte Âshab'ül Ūhdud budur.

Mesnevi'nin birinci cildin, ikinci hikâyesidir. Buyuruyor ki; O köpek yahudiye bak, neleri düşündü. Ateşin yanına bir putu koy-

du. Ve dedi ki "Kim bu puta ibadet ederse ki onun putudur, o halas, kurtuluş bulur. Aksi hâlde puta secde etmeyen, ateşin içinde olur." Bir hanımı çocuğu ile beraber getirdiler, ateşe atacaklar. Çocuğu, hanımdan alıp ateşe attılar. Anası korktu, kâlbinden imândan ayrılmaya niyet etti. İstedi ki puta secde edip halas olsun. Çocuk ateşin içinden sadâ etti; "Ana ben ölmedim, gel benim yanıma rahat et. Eğer ki sûrette siz, öyle görüyor ateşin içindeyim fakat ben burada rahatım, ateş yakıcı değildir." O köpeğin kudretini gördün uzun bir çukur içinde ateş dolu. Bir de gel de burada Âllâh'ın kuvvet-i kudretini gör, çocuk ateşin içinden haykırıyor. "Ey Müslümanlar, imân edenler hepiniz gelin. Dinden başka her şey azaptır. Dindir asıl tatlı olan. İşte buraya gelin Âllâh'ın sıfatını görün." Orada bulunan cemâatlar çocuğun bu sadâsından sonra kendilerinden geçerek kadın, erkek hepsi kendini ateşe attılar. O yahudi hükümdarın yüzü siyah, mahçup oldu. Cemaatına karşı kalbi peşman, hasta oldu. Yüzünü ateşe çevirdi; "Ey sert olan ateş, senin tabii olan hararetin nerede? Niçin tabiatının icabını yapmadın?" "Ben her zaman bildiğin gibi yakıcı ateşim, gel de bakalım kendini tecrübe et. Benim tabiatım değişmemiştir. Lâkin ben destur ile Âllâh'ın izniyle yapıyorum. O ateş kırk arşın yükseldi, hükümdarla birlikte orada bulunan imân etmeyenleri de yaktı. İşte kutile, Es-hab'ül Ühdûd budur.

Sûrenin akışı; kâfirlerin eziyetlerine karşı, Mü'minlerin imânda sabit tutulması ve Mü'minlere eziyet edenlerin neticede "Âshab-ı Uhdûd" gibi lânetlenip kahredildikleridir. Asıl cevâbın mânâsı şöyledir. Müminler, kâfirlerden görecekları sıkıntı ve eziyetlere karşı imânlarında sabır ve sebat etmelidirler. Çünkü Mü'minlere eziyet edenler, neticede ezilip kahredileceklerdir.

النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ 5-

O ateş ki çırıl, tutuşturacak odunu. Çırası çok yâni. O alevli ateşi kaplayan "Ühdûd'un ateşi" kâlpindeki imânı bu şekilde yakmağa çalışanlar, başarılı olamamıştır.

إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ 6-

Hani o ateşin başına oturmuşlardı yâni etrafına toplanmışlar karşısından seyrediyorlardı.

وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ 7-

Onlar, Mü'minlere yaptıklarına karşı şahit de oluyorlardı. Öyle katı yürekli kâfirler idi ki hem Mü'minleri ateşe atıyorlar hem de o feci durum karşısında oturup seyretmekten zevk alıyorlardı.

وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ 8-

Acaba o Mü'minler ne yapmışlar? Onları bu derece intikama sevk edecek neler yapmışlar da kızmışlardı, denirse. وَمَا نَقَمُوا Onlardan kızdıkları şey de başka değil. إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ Ancak Âllâh'a imân etmeleri idi. O Âllâh ki الْعَزِيزِ bütün kuvvet onun, kimse onun kuvvetine karşı gelemes. الْحَمِيدِ Bütün hamd onun, kimse onun karşısında hamd ve saygıya lâyük olamaz.

İmânsız olanların nazarında, imânlı olanların cürmü imânlarıdır.

الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ 9-

الَّذِي O Âllâh ki لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Bütün göklerin ve yerin

mülk ve saltanatı hep O'nundur. Hepsinde dilediği gibi işini yürütür. İmânda devam etmek istedikleri için o Ashâbı Uhdûd (Hendek sahipleri) onlara kızıyor ve yaptıklarını yapıyorlardı. وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ Âllâh CelleCelâlûhû her şeyi görür müşahade eder.

10- إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ-
وَلَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ

فَتَنُوا O kimseler ki yâni haberiniz olsun o kimseler ki! إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ Mü'min erkek ve kadınlara fitne yapmışlar, imânlarından çevirmek için onlara belâ olmuş, sıkıntı ve eziyet vermişler. ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا Sonra da tevbe etmemişlerdir. فَلَهُمْ Bunden dolayı onlara muhakkak عَذَابٌ جَهَنَّمَ Cehennem azabı vardır. Bu küfürlerinin, inkâr etmelerinin karşılığı olan azaptır. وَلَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ Ve onlara yangın azabı vardır. Bu da gittikçe yayılması itibâriyle bir yangına benzeyen, fitnelerden dolayı kendilerini sarsacak olan diğer bir ateş azabıdır.

11- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ-
ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ

وَعَمِلُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا Âllâh-û Rasûlullah'a Kur'an'a imân eden ve الصَّالِحَاتِ bu imânı âmâl-i salihâ ile takviye ve tezyin eden. لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Onlara mahsus cennetler var ki ağaçları, köşkleri altından ırmaklar akan cennetler vardır. (Bu nehirler, Cennet sahiplerinin emrindedir.) Kur'an-ı Azimüşşân bizim için dünyada olduğu gibi, ahirette de ahkâmıdır. Cennette de Kur'an

var. Fakat Cennette amel yok, telezzûz için okunuyor. ذَلِكَ الْفَوْزُ
İşte en büyük fevz (ve necat) kurtuluş budur.

12- إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ

Ey Habibim Ekmelerrusül Sallâllâhû Aleyhivesellem, halka tebliğ et ki şüphesiz Âllâh-û Teâlâ'nın kuvveti, yakalaması çok şiddetlidir.

13- أَنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ

Zira ilk yaratan ve sonra da tekrar yaratacak olan ancak O'dur. İlk yaratmayı da yeniden hayat vermeyi de O yapar.

14- وَهُوَ الْعَفُورُ الْوَدُودُ

Bununla beraber çok bağışlayandır, çok sevendir. وَهُوَ الْعَفُورُ
Son derece bağışlayıcıdır. الْوَدُودُ Çok sevendir, çok sevgili veya sevimlidir.

15- ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ

Arş'ın sahibidir, yücedir. Arş'ın sahibi, mâliki yahut bütün evrenin mülk ve saltanatın sahibidir. الْمَجِيدُ Zat ve sıfatında büyük şanı yücedir.

16- فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ

Dilediğini, murad ettiği şeyleri mutlaka yapar. İrâdesi hiç şaşmaz, kurtuluşa erdirmek istediklerini de kesinlikle kurtuluşa erdirir.

17- هَلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ

Ey Ekmelerrasûl, Mü'minlere asker sevk etmek isteyenlerin. (Sana, Fir'avn ve Semûd ordularının kıssaları erişti mi?)

18- فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ

Fir'avn ve Semûd kavmi gibiler ki bunların kıssaları. Âllâh'a ve Rasûllerine karşı inkâr ve taşkınlıkları ve Âllâh'ın, onları ordularına ve kuvvetlerine rağmen nasıl tutuverip de yok ve azap ettiği, Kur'ân'ın birçok yerinde anlatılmıştır. İmânı olanlar, bundan ibret alırlar.

19- بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ

Fakat inkâr edenler, bir yalanlama içinde bocalayıp durmaktadır. O büyük kurtuluşa ermek istemiyorlar da "Bunlar yalandır, asılsızdır" diye yalanlama içine girmiş, sonlarını düşünmüyorlar.

20- وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ

Hâlbuki Âllâh-û Teâlâ (ilim ve kudretiyle) onları kuşatmıştır. Kitaplarını arkalarından verecek, kurtulmalarına imkân yoktur.

21- بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ

Hayır, öyle değil. O, yüksek şanlı bir Kur'ân'dır. Kâfirler yalanlıyorlar ama O, yâni bunları anlatan kitap, amel edilmesi gereken kitaptır.

22- فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ

436 • Tefsir Sohbetleri

Aslı Levh-i Mahfuz'da bulunan şerefli Kur'ân'dır. Biz, her şeyi apaçık bir kütükte saymışızdır. Her şeyin yazıldığı varlık sahifesidir. Bunun da aslı Ümm'ül Kitap (Kitabın Anası) olan, Âllâh'ın ilmidir.